

travelbook

Roztocze i Zamość

Mistrzowska **ERGO**
#ochrona **HESTIA**

Autor przewodnika: Krzysztof Bzowski

Redaktor prowadzący: Agnieszka Krawczyk

Redakcja: Agnieszka Szmuc

Opracowanie kartograficzne: DAKA – Studio Graficzne

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

OSM (www.openstreetmap.org)

Redakcja techniczna i skład: Sabina Binek

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dolożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?berot1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzje.

Wydanie I

ISBN: 978-83-283-3175-4

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE ROZTOCZA	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZYGOTOWANIA DO PODRÓŻY I DOJAZD	14
Wybór czasu podróży	14
Dojazd i transport publiczny	14
NA MIEJSCU	17
Noclegi	17
Wyżywienie	18
Aktywny wypoczynek	18
INFORMATOR A-Z	21
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	23
KRAJOZNAWCZE ABC	24
Położenie	24
Ukształtowanie powierzchni, geologia	25
Przyroda, flora i fauna	30
▶ Smaki Roztocza	34
ROZTOCZE ZACHODNIE	37
KRAŚNIK	41
Historia	41
Warto zobaczyć	42
JANÓW LUBELSKI I OKOLICE	47
Historia	47
Warto zobaczyć	48
Okolice Janowa Lubelskiego	53
Modliborzyce	53
Frampol	54
Park Krajobrazowy Lasy Janowskie	55
▶ Rztoczańskie szlaki piesze	60

BIŁGORAJ	63
Historia	63
Warto zobaczyć	64
TUROBIN I OKOLICE	68
Historia	68
Warto zobaczyć	69
Okolice Turobina	70
Radecznicza	70
SZCZEBRZESZYN	72
Historia	72
Warto zobaczyć	74
Okolice Szczebreszyna	79
Klemensów	79
Sąsiadka	80
Szczebreszyński Park Krajobrazowy	81
ROZTOCZE ŚRODKOWE	83
ZWIERZYNIEC I OKOLICE	86
Historia	87
Warto zobaczyć	89
Okolice Żwierzyńca	94
Roztoczański Park Narodowy	94
Guciów	98
KRASNOBRÓD I OKOLICE	98
Historia	98
Warto zobaczyć	99
Okolice Krasnobrodu	103
Krasnobrodzki Park Krajobrazowy	103
JÓZEFÓW I OKOLICE	104
Historia	105
Warto zobaczyć	106
Okolice Józefowa	110
Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej	110
Górecko Kościelne i rezerwat Szum	111
Rezerwat Czartowe Pole	113

SUSIEC I OKOLICE	115
Okolice Suśca	116
Rezerwat Nad Tanwią	116
Oseredek	119
Łosiniec	119
TOMASZÓW LUBELSKI I OKOLICE	119
Historia	119
Warto zobaczyć	120
Okolice Tomaszowa Lubelskiego	124
Z Tomaszowa na północ	124
Rezerwat Piekiełko	124
ROZTOCZE WSCHODNIE	125
NAROL I OKOLICE	128
Historia	128
Warto zobaczyć	129
Okolice Narola	131
Łówcza	131
Gorajec	132
Wola Wielka	132
Huta Lubycka	133
Rezerwat Źródła Tanwi	134
BEŁŻEC I OKOLICE	135
Historia	135
Warto zobaczyć	135
Okolice Bełżca	137
Hrebenne	137
Siedliska	138
HORYNIEC-ZDRÓJ I OKOLICE	140
Historia	140
Warto zobaczyć	141
Okolice Horyńca-Zdroju	143
Radruż	143
Nowe i Stare Brusno	144
Werchrata	146
Południoworoztoczański Park Krajobrazowy	147

DZIEŃ W ZAMOŚCIU

Katedra

Jest olśniewającym rozmachem i elegancją zdobień przykładem tzw. renesansu lubelskiego; pochowano tu założyciela miasta, potężnego kanclerza Jana Zamoyskiego. Z dzwonnicy rozciąga się znakomita panorama Starego Miasta w Zamościu.

Zamojska twierdza

Doskonale zachowany zespół fortyfikacji z potężnymi bastionami, szerokimi fosami i wysokimi wałami powstawał wraz z miastem zgodnie z renesansowymi zasadami sztuki wojennej. Umacniany i rozbudowywany na początku XIX w., otacza starówkę szerokim, zielonym pierścieniem.

Synagoga i cerkiew św. Mikołaja

Świadectwa wspaniałej, wielokulturowej przeszłości Zamościa. Tutejsza renesansowa bożnica, starannie odrestaurowana, to jeden z najcenniejszych zabytków tego rodzaju w Polsce.

Rynek Wielki

Serce renesansowego „miasta idealnego”, przy którym stoi okazała ratusz ze strzelistą wieżą i paradnymi schodami, a także najpiękniejsze domy zamożnych kupców zwane kamienicami ormiańskimi.

Atrakcje Roztocza

Kup książkę

Poleć książkę

SZLAKIEM ZABYTKÓW RENEANSU I BAROKU

Kraśnik, kościół Wniebowzięcia NMP

Główna świątynia Kraśnika powstała w XV w. w stylu gotyckim, ale w obecnej formie szczyli się wspaniałymi dekoracjami renesansowymi dodanymi podczas przebudowy w latach 1527–41. Wnętrze ozdabiają renesansowe nagrobki oraz ogromny, późnorenesansowy ołtarz główny i cenne stalle.

Narol, pałac Łosiów

Barokowo-klasycystyczna rezydencja, powoli restaurowana po zniszczeniach dokonanych po II wojnie światowej, zachwyca elegancją formy. Plan budowlany, z ćwierćkolistymi galeriami łączącymi główny pałac z bocznymi oficynami, nawiązuje swym kształtem podkowy do rodzowego herbu hrabiów Łosiów.

Radecznica, sanktuarium św. Antoniego

Imponujący rozmachem i stojący na widocznym z daleka wzgórzu zespół dawnego klasztoru Bernardynów jest wspaniałym zabytkiem baroku. Majestatyczny kościół powstał w miejscu, gdzie podobno miał ukazać się św. Antoni.

Modliborzyce, synagoga

Jeden z wielu zachowanych na Rostoczku żydowskich domów modlitwy zachwyca malowniczą bryłą z niewielką loggią, przez którą wiodło wejście do babińca.

Szczebrzeszyn, synagoga i kościoły

Miasteczko znane jest głównie z zabawnego wierszyka o chrząszczu, co brzmi w trzcinie, lecz jest tu również kilka wartościowych zabytków reprezentujących tzw. renesans lubelski. Najbardziej okazały jest kościół Zaśnięcia NMP, tylko nieznacznie ustępuje mu kościół św. Katarzyny. Elementy dekoracji w stylu renesansu lubelskiego odnajdziemy również w dobrze zachowanej i odrestaurowanej synagodze.

Kup książkę

Poleć książkę

OSOBLIWOŚCI ROZTOCZAŃSKIEJ PRZYRODY

Szумы na Tanwi i Jeleniu

W okolicy Suśca, pośród lasów Puszczy Solskiej, rzeka Tanew i jej dopływ, potok Jeleń, tworzą głębokie, wąskie doliny. Ich wody przedzierają się przez krawędź Roztocza, a skaliste dno koryt rzecznych przegradzają równe, niczym wyznaczone od linijki, progi. Wody rzek pienią się na nich i szumią... Najpiękniejsze odcinki Tanwi i fragment doliny Jelenia otoczono ochroną jako rezerwat Nad Tanwią.

Bukowa Góra

Najstarsza część Roztoczańskiego Parku Narodowego, objęta ochroną jeszcze w okresie przedwojennym z inicjatywy władających pobliskim Zwierzyńcem Zamoyskich. Można tu zobaczyć, jak wyglądały naturalne roztoczańskie puszcze, zanim człowiek zaczął prowadzić w nich planową gospodarkę leśną. Pośród potężnych buków, imponujących jodeł i setek obalonych pni drzewnych olbrzymów poprowadzono szlak spacerowy.

Kup książkę

Poleć książkę

DREWNIANE PEREŁKI

Gorajec, cerkiew Narodzenia NMP

Zaledwie o trzy lata młodsza od cerkwi w Radrużu, zachwyca piękną bryłą otoczoną starymi drzewami. Widok wart jest trudu dotarcia do tej małej miejscowości!

Tomaszów Lubelski, kościół Zwiastowania NMP

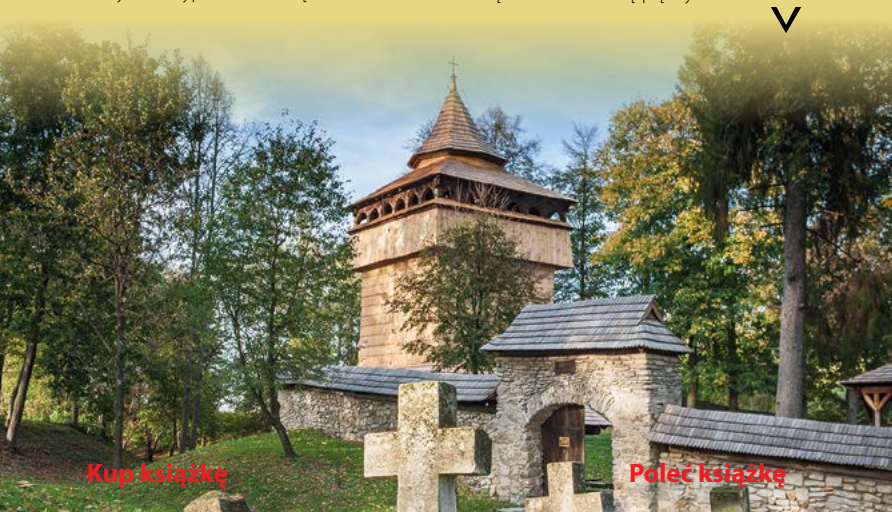
Modrzewiowa świątynia jest rzadkim przykładem kościoła drewnianego z dwuwieżową fasadą oraz tak wszechstronnym zastosowaniem architektury barokowej w budownictwie drewnianym. Uwagę przyciąga także jednolite, stylowe wyposażenie wnętrza.

Hrebenne, cerkiew św. Mikołaja

Stoi na stromym wzgórzu ponad nadgraniczną miejscowością, niejako pilnując przejścia na Ukrainę. Ta malarzka świątynia greckokatolicka pochodzi z końca XVIII w.

Radruż, cerkiew św. Paraskewy

Uznawana za jedną z najstarszych i zarazem najcenniejszych cerkwi na terenie naszego kraju: nieprzypadkowo, wraz z siedmioma innymi z terenu Polski i ośmioma na Ukrainie, została wpisana na listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Wzniesiono ją ok. 1583 r., a w jej wnętrzu zachował się piękny ikonostas.

Kup książkę

Poleć książkę

Roztocze Zachodnie

Ta część Roztocza jest rzadziej odwiedzana przez turystów niż reszta regionu, jednak i tu można znaleźć wiele ciekawych miejscowości oraz pięknych krajobrazów. Roztocze Zachodnie, na południu rozciągające się mniej więcej do krawędzi Równiny Biłgorajskiej, na zachodzie ograniczone przez szosę z Janowa Lubelskiego do Kraśnika, na północnym wschodzie wyraźnie opada do rozległego obniżenia Padołu Zamojskiego, zaś od strony wschodniej oddzielone jest od Roztocza Środkowego głębokim Padołem Zwierzynieckim. Przez niektórych dzielone jest na Roztocze Gorajskie, obejmujące zachodni fragment wyżyny na zachód od doliny Gorajca, oraz znacznie mniejsze Roztocze Szczebrzeszyńskie, ciągnące się między doliną Gorajca a Padołem Zwierzynieckim.

Krajobrazy Roztocza Zachodniego to głównie otwarte tereny rolnicze – lesistość tej części Roztocza jest najniższa, bo lasy obejmują zaledwie 17% terenu. Dzięki temu z wyniosłości i wzgórz, osiągających tu maksymalnie 344 m n.p.m. (Góra Dąbrowa na Roztoczu Szczebrzeszyńskim), można podziwiać szerokie, otwarte panoramy. Inną charakterystyczną cechą Roztocza Zachodniego są wąwozy lessowe. Ich powstawaniu sprzyja fakt, że tutejsze pokrywy lessowe, zalegające na podłożu margli i wapieni, są nadzwyczaj grube. W niektórych okolicach wypreparowane w miękkim lessie doliny, wąwozy i jary tworzą istny labirynt – utrudniający gospodarkę rolną, lecz niezwykle malowniczo wyglądający w krajobrazie. Największy taki obszar to tzw. Piekiełko koło Szczebrzeszyna.

W obrębie Roztocza Zachodniego nie ma większych ośrodków miejskich ani popularnych miejscowości turystycznych poza położonym na granicy z Roztoczem Środkowym Zwierzyńcem (zob. s. 86), dlatego w przewodniku opisano również miasta i miejscowości leżące już poza ścisłymi geograficznymi granicami regionu, ale warte odwiedzenia ze względu na ich historię i zabytki.

KRAŚNIK

Górujące nad głęboką doliną Wyżnianki stare miasto w Kraśniku szczyci się kilkoma ciekawymi zabytkami. Liczący ponad 35 tys. mieszkańców ośrodek powiatowy jest rozciągnięty wzdłuż rzeki na długości ponad 8 km, dzięki czemu stara część Kraśnika sprawia wrażenie kameralnego, zdecydowanie mniejszego miasteczka niż jest w rzeczywistości. Miasto leży na północno-zachodnim krańcu Roztocza, między wzgórzami

zaliczanymi do Wzniesień Urzędowskich. Warto tu zawitać choć na krótkie zwiedzanie, nim ruszy się do dalszych części regionu roztoczańskiego.

Historia

Kraśnik powstanie zawdzięcza wiodącemu tędy w średniowieczu traktowi ze Śląska i północnej Małopolski w stronę Rusi – do Włodzimierza Wołyńskiego i dalej w kierunku Kijowa. Być może na długo przed założeniem miasta nieopodal szlaku znajdowała się niewielka warowna strażnica, na co wskazuje nazwa sąsiadującej z Kraśnikiem od wschodu wsi Stróża.

W 2. połowie XIV w. Kraśnik należał do rycerskiego rodu Gorajskich, który posiadał w okolicy wiele włości. Rok 1377 to ważna data w historii tej miejscowości, wówczas król Ludwik Węgierski nadał jej prawa miejskie. Na początku kolejnego stulecia Kraśnik przeszedł na własność rodziny Tęczyńskich jako posag Anny z Goraja. Dzięki Tęczyńskim miasto szybko się

Kup książkę

Poleć książkę

Roztoczańskie szlaki piesze

Sieć znakowanych szlaków pieszych Rztocza i Równiny Biłgorajskiej obejmuje kilka głównych tras przecinających niemal cały region, a także dodatkowe, krótsze szlaki. Znajdziemy tu tradycyjne znakowane szlaki piesze, którymi opiekują się przede wszystkim lokalne oddziały PTTK, oraz wiele ciekawych propozycji przygotowanych przez inne podmioty, w tym ścieżki dydaktyczne czy szlaki przyrodnicze w Rztoczańskim Parku Narodowym.

Do głównych szlaków Rztocza zaliczają się następujące trasy:

Centralny Szlak Rztoczański, znaki niebieskie, długość 143 km: Szastarka – Batorz – Radecznicza – Szperówka – Kawęczynok – Zwierzyniec – Potok Senderki – wzniesienie Wapielnia – Bełzec. Fragment trasy między Szperówką a Kawęczynkiem to najcenniejszy botanicznie obszar Szczubrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego. Inne ciekawe miejsca na szlaku to m.in. las Cetnar i wąwozy lessowe o nazwach równie fantastycznych co ukształtowanie terenu, np. Żydowska Szkoła, Stara Chałupa czy Piekiełko.

Szlak Walk Partyzanckich, znaki czarne, długość 102 km: Tomaszów Lubelski – Łosiniec (cmentarz wojenny) – Susiec – wzgórze Kościółek (Zamczysko) – Osuchy – Górecko Kościelne – Bidaczów Stary. Trasa obejmuje miejsca pamięci związane z walkami z czasów powstania styczniowego oraz tereny, na których w czasie II wojny światowej działały jednostki Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, Armii Ludowej i partyzantów radzieckich. Istotne są także walory przyrodnicze szlaku, na które składa się typowo puszczańska flora z monokulturą sosny oraz roślinność bagna i torfowiskowa.

Szlak Krawędziowy, znaki czerwone, długość 55 km: Zwierzyniec – Sochy – Florianka – Górecko Stare – rezerwat Szum – Górecko Kościelne – Józefów – rezerwat Czarotwe Pole – Hamernia – rezerwat Nad Tanwią – Susiec. To jeden z najładniejszych

szlaków Roztocza. Zaczyna od ukazania najcenniejszych obiektów kultury w Zwierzynku, potem prowadzi obok browaru, dawnego pałacu plenipotenta oraz Ośrodka Edukacyjno-Muzealnego Roztoczańskiego Parku Narodowego. Na trasie znajduje się także ośrodek hodowlany konika polskiego we Floriancie i dawne kamieniołomy w okolicach Wysokiej Góry i Tarnowoli. Cała trasa obfituje w szerokie panoramy na południową część RPN, Puszczy Solską i wzgórze Łyse Byki.

Inne ciekawe szlaki to:

Szlak Szumów, znaki niebieskie, długość 17 km: Susiec – wodospad na Jeleniu – rezerwat Nad Tanwią – Rebizanty – Susiec.

Szlak Puszczy Solskiej, znaki niebieskie, długość 25 km: Biłgoraj – Rożnówka – Edwardów – Górecko Kościelne.

Szlak Po bunkrach Linii Mołotowa, znaki niebieskie, długość 50 km: Hrebenne – Lubyca Królewska – Krągły Goraj – Długi Goraj – Huta Lubycka – Wielki Dział – rezerwat Źródła Tanwi – Nowe Brusno – Horyniec-Zdrój.

Szlak Południowy, znaki żółte, długość 17 km: Susiec – wodospad na Jeleniu – rezerwat Źródła Tanwi – Rebizanty – Narol.

Szlak Ziemi Józefowskiej, znaki zielone, długość 42 km: Józefów – Fryszarka – Osuchy – rezerwat Czartowe Pole – Nowiny – Siedliska – Długi Kąt.

Szlak im. św. Brata Alberta, znaki zielone, długość 48 km: Horyniec-Zdrój – Józkowa Góra – Werchrata – Monastyrz – Wielki Dział – Jacków Ogród – Narol.

Obwodnica RPN im. Aleksandry Wachniewskiej, znaki zielone, długość 67 km: Zwierzyniec – Skaraszów – Bondyryz – Górecko Kościelne – Tereszpol Jurydyga – Florianka.

Szlak im. Władysławy Podobińskiej, znaki zielone, długość 57 km: Zamość – Lipsko – Suchowola – Krasnobród – wzniesienie Wapielnia – Susiec.

Szlak Wolnościowy, znaki czerwone, długość 49 km: Tomaszów Lubelski – Bełzec – Brzeziny – Huta Lubycka – Siedliska – Hrebenne.

Szlak Partyzancki, znaki czerwone, długość 53 km: Szperówka – Szczebreszyn – Brody Duże – Kosobudy – Obroc – góra Borsuki – Krasnobród – Krynice.

Szlak Walk Partyzanckich, znaki czerwone, długość 63 km: Lipa – Świdry – Łązek Ordynacki – Szklarnia – Porytowe Wzgórze – Ujście – Ciosmy – Bidaczów Stary.

Roztocze Środkowe

Okryte zielenią lasów łagodne wzgórza Roztocza Środkowego, przełomy rzeczne z pięknymi kaskadami, niewielkie, pełne uroku miejscowości i ciche wsie wabią tłumy turystów, znacznie częściej zagląających tu niż do pozostałych części regionu. Co ich przyciąga? Roztoczański Park Narodowy, trzy rezerwy przyrody znane z wodospadów zwanych w regionie szumami, bliskość pełnego zabytków Zamościa oraz plaże nad śródlęsnymi stawami, sztucznymi zalewami i jeziorkami zaporowymi, które znajdują się przy najbardziej popularnych miejscowościach turystycznych regionu.

Roztocze Środkowe rozciąga się na północnym zachodzie od Padolu Zwierzynieckiego – szerokiej doliny wykorzystywanej przez rzeki Wieprz i Świerszcz, po nieco mniej wyraźną granicę z Roztoczem Wschodnim na południowym wschodzie, przebiegającą na południe od Narola i Bełżca. Od leżącej na południowym zachodzie Równiny Biłgorajskiej oddzielone jest wyjątkowo piękną i wyraźną linią stromej krawędzi odkrytych wzgórz wznoszących się ponad zielenią Puszczy Solskiej porastającej równiny w dole. Mniej wyraźna jest północno-wschodnia granica. Od tej strony geografowie często włączają do Roztocza pocięte lessowymi wąwozami wzgórza na wschód od Tomaszowa Lubelskiego zwane Roztoczem Północno-Wschodnim lub Tomaszowskim.

Na potrzeby tego przewodnika znajdującą się jeszcze na Roztoczu Środkowym miejscowość Narol opisano w rozdziale poświęconym wschodniej

części regionu, ponieważ leży na granicy z Roztoczem Wschodnim i stanowi dobry punkt wypadowy do zwiedzania atrakcji zlokalizowanych w najdalej na południe wysuniętej części polskiego Roztocza.

ZWIERZYNIEC I OKOLICE

Niewielkie miasteczko, liczące nieco ponad 3 tys. mieszkańców, jest jedną z najbardziej popularnych miejscowości turystycznych i wypoczynkowych całego regionu.

Otoczone wspaniałymi lasami Roztoczańskiego Parku Narodowego, samo w sobie ma wiele uroku dzięki kameralnej, głównie jednorodzinnej zabudowie oraz dużej ilości zieleni – parków, skwerów i ogrodów, często pociętych siecią rzek, strumieni, kanałów i stawów.

Historia

Dzieje Zwierzynica od początków są nierozdzielnie związane z rodem Zamoyskich – gdy w 1593 r. kanclerz Jan Zamoyski wszedł w posiadanie Szczepieszyna wraz z okolicami, wśród kupionych przez niego miejscowości znalazła się również osada zwana Rudką. Jej nazwa odwoływała się do istniejącej tu nad wodami Wieprza starodawnej huty korzystającej z miejscowych zasobów ubogiej rudy darniowej, z której pozyskiwano żelazo. Poza hutą był tu tartak i młyn. Ale to nie one, tylko rozciągające się wokół piękne lasy i malownicze wzgórza przeważyły o tym, że kanclerz upodobał sobie tę okolicę i zdecydował o założeniu tu swojej letniej rezydencji. Budynek otaczały piękne ogrody typu włoskiego, dalej rozciągał się ogrodzony płotem las, w którym trzymano dzikie zwierzęta. Wśród nich występowały nie tylko pospolite sarny, jelenie czy łosie, ale i stojące na krawędzi wyginięcia potężne

tury oraz rzadkie już wówczas dzikie koniki – tarpany. To właśnie od mieszkańców owej menażerii powstała z czasem nazwa Zwierzyniec.

Jan Zamoyski, jak przystało na jednego z najpotężniejszych magnatów, a także jego następcy nieraz gościli w swej letniej rezydencji znamienitych gości – byli wśród nich monarchowie, począwszy od Władysława IV Wazy po Jana III Sobieskiego. Ten ostatni bywał tu jeszcze nim został królem, przyjeżdżając w odwiedziny do swej przyszłej żony Marysieńki, wdowy po III ordynacie Janie „Sobiepanie” Zamoyskim. Dzięki Marysieńce – czyli Marii Kazimierze d'Arquien – rezydencja Zamoyskich zyskała utworzony w ogrodach rozległy staw z czterema wyspami, do dziś stanowiący ozdobę miasteczka.

Pod koniec XVIII w. Zwierzyniec zaczął gwałtownie zmieniać oblicze – dziś aż trudno w to uwierzyć, ale miejscowość stopniowo stawała się ważnym

Kup książkę

Poleć książkę

Roztocze Wschodnie

Rzadko zaludniona i mocno zalesiona kraina, jaką jest najdalej na południowy wschód wysunięta część polskiego Roztocza, miejscami przypomina krajobrazy pogórzy. Puste, zarastające łąki i pola ze śladami niegdyś istniejących tu wsi, zachowane murowane lub drewniane cerkwie i bujne lasy bukowe niektórym przywodzą na myśl klimaty znane z Beskidu Niskiego. Roztocze Wschodnie – rozumiane jako fragment położony w granicach Polski – jest najmniej rozległe spośród trzech części naszego Roztocza, ale jednocześnie to właśnie tu znajdują się najwyższe wzniesienia: Długi Goraj (392 m n.p.m.), Wielki Dział (390 m n.p.m.) i Krągły Goraj (389 m n.p.m.).

Linia graniczna Roztocza Wschodniego, oddzielająca go od środkowej części regionu, przebiega przez strefę obniżenia między wzgórzami na południowy wschód od Narola i Bełżca. Choć obie miejscowości leżą na granicy regionu, opisano je właśnie w tej części przewodnika, bowiem stanowią dobre bazy wypadowe do zwiedzania Roztocza Wschodniego. Prócz nich oparciem dla turysty jest także Horyniec-Zdrój – niewielka miejscowość uzdrowiskowa, obok której znajduje się najsłynniejszy tutejszy zabytek, czyli wpisana na listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO cerkiew greckokatolicka w Radrużu.

NAROL I OKOLICE

Niewielkie miasteczko (ok. 2,1 tys. mieszkańców) leży nad górną Tanwią. Blisko stąd do Suśca i w ostępy leśne wschodniej

części Puszczy Solskiej, ale również w pobliżu najwyższych wzgórz całego Roztocza i rzadko zaludnionych, malowniczych terenów Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego (zob. s. 147).

Historia

Na kartach historii Narol pojawił się najpierw pod nazwą Florianów – od imienia założyciela i pierwszego właściciela, Floriana Łaszczka-Nieledewskiego. Fundator w 1585 lub 1592 r. uzyskał od króla Zygmunta III Wazy przywilej nadający Florianowi prawa miejskie. Niedługo potem nowemu miastu dosłownie za miedzą wyrósł konkurent, czyli miasteczko Lipsko, założone w 1613 r. przez Konstantego Samuela Lipskiego, biskupa lwowskiego.

Kup książkę

Poleć książkę

Dało to początek wielu sporom i konfliktom między włodarzami. Niedługo potem na Florianów i Lipsko, solidarnie, spadł ten sam ciężki cios – w 1648 r. maszerujące na Zamość oddziały Bohdana Chmielnickiego po krótkim oblężeniu zdobyły je i spaliły. Ocaleni mieszkańcy Florianowa odbudowali miasteczko na nowym miejscu i nazwali je Narol. Niestety, ani nowa nazwa, ani zmieniona lokalizacja nie ustrzegła ich przed szkodami wyrządzonymi w czasie potopu szwedzkiego. W historii młodego miasta były jednak i jasne dni – w 1672 r. pod Narolem hetman Jan Sobieski (późniejszy król) pokonał czambuły tatarskie, uwalniając wielu wziętych w jasyr mieszkańców okolic.

Po licznych zmianach właścicieli miasteczko wraz z rozległymi dobrami w 1753 r. przejął Michał Łoś. Jego syn Antoni Feliks zbudował istniejący do dziś pałac. Od 1772 r. Narol znajdował

się w granicach zaboru austriackiego jako miasteczko przygraniczne, pozostając w rękach rodu Łosiów aż do 2. połowy XIX w. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę utracił status miasta, który odzyskał dopiero w 1996 r. Wcześniej miejscowość musiała dźwigać się z ruin i zgliszczy po zniszczeniach II wojny światowej.

Warto zobaczyć

Najciekawszym zabytkiem Narola jest rezydencja należąca do hrabiowskiej rodziny Łosiów. Obok zespołu pałacowego w Klemensowie to najlepiej zachowany tego rodzaju obiekt na Roztoczu. ★ **Pałac Łosiów**, utrzymany w stylu późnobarokowym z elementami klasycystycznymi, został zbudowany w latach 1773–81 dla Feliksa Antoniego Łosia. Ten wojewoda pomorski i generał wojsk koronnych był synem Michała Łosia, starosty lwowskiego i pierwszego z rodu właściciela

▼ Pałac Łosiów w Narolu

Kup książkę

Poleć książkę

Zamość

Sława renesansowego „miasta idealnego”, leżącego nad niewielkimi rzeczkami – Łabuńką i Topornicą, przyciąga turystów nie tylko z Polski, ale również z zagranicy, zwłaszcza odkąd starówka w Zamościu została wpisana na listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Dziś to miasto powiatowe, zamieszkałe przez ok. 65 tys. osób, po długich latach zaniedbań odzyskało dawny blask. Wspaniały renesansowy rynek, potężne fortyfikacje oraz zabytkowe świątynie kilku wyznań przeszły gruntowną renowację.

HISTORIA

Najważniejszą datą w dziejach Zamościa jest rok założenia miasta – stało się to w 1580 r. na mocy przywileju lokacyjnego wydanego przez kanclerza i hetmana wielkiego koronnego Jana Zamoyskiego. Rozpoczęto wówczas wytyczanie rynku i zarysu ulic, choć już rok wcześniej ruszyła budowa rezydencji dla kanclerza. Początkowo rodzące się miasto nosiło nazwę Nowy Zamość, w odróżnieniu od Zamościa – pobliskiej wsi istniejącej od co najmniej 1. połowy XV w. Z czasem nazewnictwo zrobiło

▼ Zamość szczyci się wieloma pięknymi renesansowymi kamienicami

Kup książkę

Poleć książkę

swoistą wolę: dawna wieś Zamość stała się Starym Zamościem, zaś miasto Nowy Zamość – obecnym Zamościem.

Pod troskliwym okiem kanclerza Jana Zamoyskiego miasto szybko się rozrastało. Sam rozwój nie przebiegał chaotycznie, lecz zgodnie z zarysowanym w momencie lokacji planem. Architekt Bernardo Morando zadbał o to, by ośrodek przypominał renesansowe „miasta idealne”. W samym sercu Zamościa wytyczono obszerny rynek otoczony ulicami o szachownicowym układzie. W zachodniej części ośrodka zarezerwowano miejsce pod powstającą rezydencję kanclerza, w pobliżu której miała stanąć najważniejsza świątynia miasta, obecna katedra. Przewidziano też

obiekty sakralne dla wyznań innych niż rzymsko-katolickie, bowiem od początku miasto miało charakter wielonarodowy i wielowyznaniowy. Aby przyspieszyć rozwój urbanistyczny, dopuszczono budowanie domów drewnianych, choć z założenia miały być jak najszybciej zastępowane gmachami murowanymi. Dbając o spójność zabudowy, Bernardo Morando przygotował zarys projektów kamienic miejskich, a wokół całego założenia miejskiego zaplanował dodatkowo stworzenie systemu nowoczesnych jak na owe czasy fortyfikacji bastionowych.

Impulsem dla prosperity miasta było sprowadzenie społeczności żydowskiej i ormiańskiej. Dzięki tym nacjom rozwijał się handel dalekosiężny oraz liczne gałęzie działalności rzemieślniczej. Drugim filarem rozwoju stała się akademia założona przez kanclerza Zamoyskiego oraz podniesienie stolicy jego włości do rangi ordynacji na mocy specjalnej uchwały ówczesnego sejmu.

Połowa XVII w., okres kryzysu w całej Rzeczypospolitej Szlacheckiej, przyniosła załamanie dynamicznego rozwoju Zamościa. W listopadzie 1648 r. pod mury miasta podeszła ogromna powstańcza armia kozacka Bohdana Chmielnickiego wspieranego przez zagony tatarskie chana krymskiego. Miasto nie było przygotowane do długotrwałej obrony – brakowało żywności i żołnierzy – mimo to nie poddało się najeźdźcom, zwłaszcza że Chmielnicki nie mógł skutecznie oblegać fortecy, gdyż brakowało mu ciężkiej artylerii. Zawarto układ i za sowitym okupem Kozacy z Tatarami odstąpili od oblężenia. Dzięki temu samo miasto nie ucierpiało, choć okolice, w tym dobra ordynackie, zostały doszczętnie spustoszone. W 1656 r., gdy twierdzę szczelnym

Kup książkę

Poleć książkę

Ulica Bazyliarska doprowadza do **kościół św. Mikołaja**, stojącego nieco na uboczu, niemal na samym bastionie I. To dawna grekokatolicka cerkiew św. Mikołaja Cudotwórcy, zbudowana w latach 1618–31. Z oryginalnego wyposażenia nic nie przetrwało, za to od zewnątrz zachowany został trójdzielny układ budowli. Wejście wiedzie przez przedsionek poprzedzający masywną wieżę, dostawioną do oryginalnej cerkwi w późniejszym okresie. Wyższe kondygnacje wieży mają formę ośmioboku zwieńczonego wydatnym hełmem barokowym. Nawę świątyni przykrywa kopuła.

Spod dawnej cerkwi można podejść do kolejnej świątyni Zamościa, stojącej przy pl. Wolności we wschodniej części starej dzielnicy. To franciszkański **kościół Zwiastowania NMP**. Zbudowany w latach 1637–55, był najbardziej okazałym

budynkiem sakralnym w mieście. Po zajęciu Zamościa przez Austriaków na skutek I rozbioru Polski klasztor uległ kasacji (na miejscu budowli wchodzących w skład dawnego zespołu klasztorowego rozciąga się dziś pl. Wolności), a kościół zamieniono w magazyn. W 1887 r. zdecydowano o rozebraniu wysokich barokowych szczytów świątyni. Franciszkanie odzyskali ją dopiero w latach 90. XX w. W obecnej formie kościół prawdopodobnie nie przetrwa długo, ponieważ planowane jest przywrócenie mu jego oryginalnego wyglądu.

Gdy będziemy wracać do Rynku Wielkiego ul. Grodzką, warto wypatrywać budynku nr 7, gdzie mieszkali z rodzicami znany piosenkarz Marek Grechuta, urodzony w 1945 r. w Zamościu. Na fasadzie domu wisi upamiętniająca go tablica.

Fortyfikacje Zamościa

Fortyfikacje w pierwotnym kształcie powstały w tzw. systemie nowowłoskim w latach 1579–1618 wg projektu Bernarda Moranda. Po jego śmierci częścią prac kierował Andrea dell’Aqua, artylerzysta i inżynier wojskowy z Wenecji. Dzięki wysiłkom obu budowniczych powstała forteca z siedmioma bastionami. Jej wschodnia część zachowuje zarys idealnego pięcioboku, który ulega zachwianiu od strony zachodniej, gdzie ze względu na ukształtowanie terenu i konieczność osłonięcia fortyfikacjami także obszernej rezydencji Zamoyskich należało wydłużyć mury. Bastiony oddalone są od siebie o ok. 200 m, bo tyle w XVII w. wynosił zasięg artylerii. Przed wałami wykopano fosy o głębokości nawet 7 m i szerokości do kilkunastu metrów. W razie potrzeby fosy wypełniane były wodami rzek Łabuńki i Topornicy,

dotąd dodatkowo miasto od strony południowego zachodu było zabezpieczone zalewem spiętrzonych wód obu rzek.

By dokładnie poznać wszystkie zachowane elementy **★ twierdzy zamojskiej**, warto spacerować się wokół całego Starego Miasta. Wędrówkę najlepiej rozpocząć od parkingu przy ul. Droga Męczenników Rotundy, obok mostu na rzece Łabuńce. Od tej strony imponująco prezentują się niedawno zrekonstruowane wały fortecy wzmocnione ceglanymi murami, przed którymi rozciąga się fosa. W fosie, przed frontem bastionu, umieszczono dodatkowe wały ziemne zabezpieczające podejście pod główne umocnienia – to tzw. raweliny (trójkątne dzieła obronne między bastionami) oraz słończoła.

Kierujemy się w lewo, za wał raweliny, wewnątrz którego rozciąga się kolejny

▲ Część ekspozycji Muzeum Fortyfikacji i Broni

parking. Widać stąd wejście do miasta poprzez most nad fosą i masywną, ceglano-kamienną **Bramę Szczepreską**. To ostatnia z bram zaprojektowanych przez Moranda, ukończona w latach 1603–05, już po jego śmierci. Surowa, pozbawiona dekoracji architektura podkreśla obronną funkcję budowli. Ten wygląd to efekt przebudowy w stylu klasycystycznym po 1820 r.

Za bramą, po lewej, przy ul. Zamkowej stoi biały, wydłużony gmach **Arsenału**. Surowa architektura z prostym portykiem wspartym na czterech filarach reprezentuje styl klasycystyczny, nadany gmachowi w trakcie przebudowy z początku XIX w. Budynek zaplanowano jako skład uzbrojenia, ale i miejsce, w którym przechowywano kolekcję eksponatów militarnych zgromadzonych przez Jana Zamoyskiego. Dziś znajduje się tu **★ Muzeum Fortyfikacji i Broni** 📍 ul. Zamkowa 2, tel.: 882106007, [9.00–17.00, X–IV do 16.00, kasa biletowa w budynku prochowni w bastionie III; bilet normalny od 12 zł, ulgowy od 6 zł, wystawiające na parterze kolekcję elementów uzbrojenia z okresu od XVI do początku XIX w. Są tu m.in. armaty, lżejsza broń palna oraz broń biała. Piętro zajmuje galeria sztuki współczesnej z wystawami czasowymi.](http://muzeum-zamojskie.pl;V-IX wt.–nd.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Naprzeciwko Arsenалу, w nowoczesnym, betonowym pawilonie umieszczonym pod kurtyną muru obronnego, znajduje się **skansen uzbrojenia z okresu I i II wojny światowej**, w tym wiele dział, a nawet czołg T-34. Chętni mogą skorzystać z ustawionego tuż obok prostego symulatora jazdy czołgiem.

Trzecia część muzeum mieści się we wnętrzu odrestaurowanej **prochowni**, która wypełniła kazamaty bastionu III.

Spod muzeum idziemy ul. Zamkową, mijając gmach pałacu Zamoyskich,

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Roztocze i Zamość

Roztocze – sielankowa, cicha kraina dzięki przyrodzie oraz wielu oryginalnych zabytków burzliwej historii. Łagodne wzgórza, pocięte tu i ówdzie gęstą siecią wąwozów lessowych lub zwieńczone niedużymi skałkami wapiennymi, sąsiadują z rzekami i słynnymi roztoczańskimi szumami. Pośród łagodnych krajobrazów kryją się prawdziwe perełki sztuki, z cerkwią w Radrużu na czele. Wisienką na torcie jest renesansowy Zamość – miasto-forteca.

Zachwycająca **przyroda**

Zabytki **trzech kultur**

Zamość – perła renesansu

Pałace w **Narolu** i **Klemensowie**

Pamiętki po **Ordynacji Zamojskiej**

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
● <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
● <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
● <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:
ebookpoint^{PL}

ISBN 978-83-283-3175-4

Cena 26,90 zł